

ANTALYALI GENÇ KIZA MEKTUP ETRAFINDA BİR TREN YOLCULUĞU İSİMLİ HİKÂYEDE TANPINAR'IN SANAT VE EDEBİYAT GÖRÜŞLERİNİN İZLERİ*

Onur AKBAŞ**

ÖZET

Bir sanatçının eserleriyle sanat görüşleri arasındaki ilişkiyi anlayabilmek için; yazarın sanat görüşlerini ifade ettiği yazı, mektup, makale, röportaj veya deneme yazılarına müracaat etmek gerekir. Elbet de bu yazılar nitelik bakımından retorik yahut poetik önemi haiz olmalıdır. Bu hususta bize rehberlik edecek iki önemli kaynaktan söz edebiliriz. Bunlardan birincisi “XIX. Asır Türk Edebiyatı” diğeri ise “**Antalyalı Genç Kıza Mektup**”tur. Biri konuyla alakalı retorik diğeri ise poetik önem e sahip iki kaynaktır.¹

Bilindiği gibi Tanpınar’ın şiir ve romanlarını besleyen belli başlı temler: zaman, rüya, bilinç akışı, gece, ay ışığı, deniz, bulut, akşam veya gece ve rüya etrafında metafizik kaygı içeren unsurlardır. Her ne kadar Tanpınar bu temlerden şiir etrafında bahsetse de onun şiirlerinin bir tefsiri olarak görebileceğimiz romanları ve hikayeleri de bu temlerden ayrı değerlendirilemez. Bunu Tanpınar’ın “**Antalyalı Genç Kıza Mektup**” isimli poetik mektubundaki ifadelerinden anlıyoruz. Bu mektupta kendi şiir dünyasının oluşmasında önemli rolü olan üstatlar olarak bahsettiği Yahya Kemal ve Ahmet Haşim’den etkilendiğini belirten Ahmet Hamdi Tanpınar, bize “Öz Şiir Anlayışını Sürdüren Şiir” telakkisine bağlı bir şair olduğu izlenimini vermektedir. Aynı mektupta sembolist ve parnas şiirin öncülerinin kendi şiir anlayışına tesirinden de bahsetmiştir.

Biz de bu çalışmamızda Tanpınar’ın “**Antalyalı Genç Kıza Mektup**”undan yola çıkarak “**Bir Tren Yolculuğu**” isimli hikayesinde onun sanat görüşünün ve temlerinin izini süreceğiz.

Anahtar Kelimeler: Ahmet Hamdi Tanpınar, Hikayeler, Şiirler

* Bu makale Crosscheck sistemi tarafından taranmış ve bu sistem sonuçlarına göre orijinal bir makale olduğu tespit edilmiştir.

** Öğretmen, MEB, El-mek: onurakbastde@hotmail.com

¹ Elbet de Tanpınar’ın sanat ve edebiyat görüşleri yalnızca bunlardan ibaret değildir. Ahmet Hamdi Tanpınar, şiir hakkındaki görüşlerini Edebiyat Üzerine Makaleler isimli kitapta, Şiir Hakkında I., Şiir Hakkında II., Şiir ve Rüya I., Şiir ve Rüya II., Şiir ve Dünya Ölçüsü, Şiirin Peşinde gibi başlıklar altında ortaya koyar.⁸ Fakat asıl kendi şiir estetiğinin nasıl geliştiği konusundaki bilgileri, Kerkük Hatıraları ile Antalyalı bir lise öğrencisine yazmış olduğu mektupta görürüz.⁹ (Özer, PAÜ Eğitim Dergisi) Ancak biz ana hatlarıyla bütün bu araştırmaları içinde barındıran geniş çaplı bir edebiyat tarihi olma özelliğine sahip olduğu için “*XIX. Asır Türk Edebiyatı*”ndan bahsettik.

AROUND THE LETTER CALLED “ANTALYALI GENÇ KIZA MEKTUP” TANPINAR’S TRACKS OF VIEWS OF ART AND LITERATURE ON CALLED “BİR TREN YOLCULUĞU”

ABSTRACT

If you want to understand relevant which is between his view of art and his works you should apply to his letters, arts, essays. Of course this works should be important according to their feature. We can mention about two source which is going to lead us about this subject. Because Ahmet Hamdi Tanpınar’s novels and stories a kind of commentary which explains his view of poet. One of these “On Dokuzuncu Asır Türk Edebiyatı” and the other one is “Antalyalı Genç Kıza Mektup”

You know there is some symbols which is on Ahmet Hamdi Tanpınar’s view of poetry called: time, sea, night, water, stream of consciousness, light of moon etc... When we take a look to “Antalyalı Genç Kıza Mektup” we can see Ahmet Hamdi Tanpınar’s this ideas. He mentions about who is his masters. According to Tanpınar: Yahya Kemal Beyatlı and Ahmet Haşim are his first masters about poetry. We understand He is one of poets which make “idea of pure poetry” continue. But Ahmet Hamdi Tanpınar does not mention just Turkish poets. Also he was impressed from poets who are symbolist and parnasist.

Also we are going to follow Ahmet Hamdi Tanpınar’s view of Art and Literature on “*Bir Tren Yolculuğu*” around the “*Antalyalı Genç Kıza Mektup*”.

Key Words: Ahmet Hamdi Tanpınar, Stories, Poetries

I. Giriş

Bir sanatçının eserleriyle sanat görüşleri arasındaki ilişkiyi anlayabilmek için; yazarın sanat görüşlerini ifade ettiği yazı, mektup, makale, röportaj veya deneme yazılarına müracaat etmek gerekir. Kültürde ve dilde yapısalcılığın edebiyata uygulayıcısı olarak bilinen Culler’a göre bir yazarın eser oluşturmada yaptığı en önemli şey kendi dünya görüşüne uygun bir yapıyı seçerek onda değişikliğe gitmesi ya da ona yeni yorumlar katmasıdır ki bu durum edebiyat için bir kazanım olarak telakki edilir.²

Elbet de bu yazılar nitelik bakımından retorik yahut poetik önemi haiz olmalıdır. Ancak poetik ya da retorik nitelikte ortaya konulan bu çalışmalar da nihayetinde bir dünya görüşünün ürünüdür ve bu çalışmalarda ortaya konulan görüşlerle yazarın edebi eserleri arasındaki ilişki Culler’in yukarıdaki görüşünü destekler. Bu hususta bize rehberlik edecek iki önemli kaynaktan

² Prof. Dr. Sevim Kantarcıoğlu, Ahmet Hamdi Tanpınar Yapıbozumcu ve Semiotik Yaklaşımlar Işığında Tanpınar Hikayeleri, Akçağ Yayınları, Ankara,2004; s:82

söz edebiliriz. Bunlardan birincisi “XIX. Asır Türk Edebiyatı” diğeri ise “**Antalyalı Genç Kıza Mektup**”tur. Biri konuyla alakalı retorik diğeri ise poetik önem e sahip iki kaynaktır.³

Bilindiği gibi Tanpınar’ın şiir ve romanlarını besleyen belli başlı temler: zaman, rüya, bilinç akışı, gece, ay ışığı, deniz, bulut, akşam veya gece ve rüya etrafında metafizik kaygı içeren unsurlardır. Her ne kadar Tanpınar bu temlerden şiir etrafında bahsetse de onun şiirlerinin bir tefsiri olarak görebileceğimiz romanları ve hikayeleri de bu temlerden ayrı değerlendirilemez. Bunu Tanpınar’ın “**Antalyalı Genç Kıza Mektup**” isimli poetik mektubundaki ifadelerinden anlıyoruz. Bu mektupta çocuklu ve ergenlik döneminden başlayan şiir telakkisini anlatırken Antalya’daki belli başlı yerlerin kendi ruh dünyasındaki tesrinden de bahseden Tanpınar, bu durumun romanlarına sirayet eden tarafını huzur romanından bir örnekle açıklıyor. “*Huzur romanımda Antalya'dan bahis vardır. Hastahanebaşı'ndaki kayalar, güvercinlik ve deniz, Mümtaz'ın iç hayatının adeta örgüsünü yaparlar. Fakat dikkatli okumak, gizli bağları bulmak lazımdır. Bütün roman bu iç zemin üstüne düşer. İstanbul denizi ve Boğaziçi geceleri gene bu senelerde gelir. Fakat asıl hayaller dünyanın bir tarafını çocukluğumun yıldızlı geceleri ve insana yalnız nefsinin ve aczinin sembolü dağlar, bir tarafını deniz üzerine anlattıklarım teşkil eder. Bunlar benim şiirlerimin "algebre" tarafıdır.*”⁴

Biz de bu çalışmamızda Tanpınar’ın “**Bir Tren Yolculuğu**” isimli hikayesini onun sanat ve edebiyat telakkisi etrafında değerlendirmeye çalışacağız.

II. Bir Tren Yolculuğu İsimli Hikayede Tasvirlerle Tanpınar’ın Sanat Görüşü Arasındaki İlişkiler:

Hikaye “Fevzi Paşa İstasyonu”nda Anadolu turnesine çıkan bir tiyatro grubunun trene binmesiyle şekillenmeye başlıyor. Yazarın hikayenin başında yaptığı tasvir onun sanat anlayışını yansıtmaya açısından son derece önemli:

*Hava yağmurluydu. Tren ara sıra şiddetli sağanakların arasından geçiyor pencere camları, vagonların üstü, yanları dakikalarca kamçılanıyor, bazen su seprintilerinin içeriye girdiği bile oluyordu. Sonra bu şiddet duruyor, gök biraz daha yukarıya çekiliyor, yüksekte açık, mavi, menevişli, tek bir çiçek gibi tepemize asılıyor, o zaman manzara gülüyor, ışıkla karışan ıslaklık, içimize bir nevi tazeleşmiş dünya hissini yayıyordu. Sonra yine simsiyah bir bulutun ülkesine girerek yine kamçılanıyor yine ince ağların içine hapsediliyor, bir tabiat ortasında seyahat ettiğimizi unutuyorduk.*⁵

Burada geçen yağmur, su, bulut kelimeleri ve havadaki değişkenlikle ortaya çıkan ışık, bizde yazarın şiirinde hakim olan imgeleri hatırlatıyor. “Bulutun ülkesi...” tabiri hikayedeki anlatıcının ne kadar güçlü bir hayal gücüne sahip olduğunu gösteriyor.

Tanpınar şiirinde tesirli olan bu imgelerin hayal dünyasında nasıl uyandığını ve bu imgelerin neyi çağrıştırdığından bahsederken “**Boğazdaki akşam**” adlı şiirindeki bulut imgesinden şöyle söz edecektir:

³ Elbet de Tanpınar’ın sanat ve edebiyat görüşleri yalnızca bunlardan ibaret değildir. Ahmet Hamdi Tanpınar, şiir hakkındaki görüşlerini Edebiyat Üzerine Makaleler isimli kitapta, Şiir Hakkında I., Şiir Hakkında II., Şiir ve Rüya I., Şiir ve Rüya II., Şiir ve Dünya Ölçüsü, Şiirin Peşinde gibi başlıklar altında ortaya koyar.⁸ Fakat asıl kendi şiir estetiğinin nasıl geliştiği konusundaki bilgileri, Kerkük Hatıraları ile Antalyalı bir lise öğrencisine yazmış olduğu mektupta görürüz.⁹(Özer, PAÜ Eğitim Dergisi) Ancak biz ana hatlarıyla bütün bu araştırmaları içinde barındıran geniş çaplı bir edebiyat tarihi olma özelliğine sahip olduğu için “**XIX. Asır Türk Edebiyatı**”ından bahsettik.

⁴ Ahmet Hamdi Tanpınar, “Antalyalı Genç Kıza Mektup”

⁵ Enver Ercan-İdil Önemli, Türk Edebiyatından Öyküler I, İnkilap Yayınları, İstanbul, s: 66

*“İkinci şiir **“Boğazdaki Akşam”**, şiirin örgüsünü anlatır. Bu şiirde realite olarak tek bir bulut vardır. Akşamla bu bulut değişir, fakat biraz kavis olur ve ölür. Attığı çığlıklar camlarda tutuşur, fakat biraz sonra tekrar bir yıldız olarak gelir, Boğaz sularında yüzer. Böylece bir bulut, bir obje etrafında bir atmosferin kurulması hikayesi. Burada musikî ile bir benzerlik vardır. Musikî durmadan değişir. Değişerek aleminizi içimizde kurar.”*

Burada atılan çığlıklar bize adı geçmeyen bir yağmurun tıptırtılarıyla birlikte Tanpınar’ın musikî diye tarif ettiği değişkenlik bir başka tabirle devinim bizde yukarıda hikayeden alıntıladığımız bölümde bulutlara göre değişkenlik arz eden aydınlığı hatırlatmaktadır. Hikayedeki bahsi geçen tasvirle yazarın yukarıda bahsettiği imgeler arasındaki tek fark hikayede henüz “akşam”ın olmaması durumudur. Ancak hikayedeki bulut bir anlamda gelecek olan akşamın habercisidir.

Zira “artist” diye anlatılan tiyatrocuların trene binmelerinin ardından “Fevzi Paşa” istasyonunda dinecek olan yağmurdan sonra aydınlık kelimeleri geçmeyecek tren Adana’ya doğru geldiğinde gecenin iyice kararmış olması durumu bizde burada adı konulmayan bir akşam mazmunu olduğu hissini uyandırıyor.

Bahsi geçen şiire baktığımızda bulut ve buluttan kaynaklı karanlık teminin nasıl hikaye ile benzerlik arz ettiğini daha somut bir şekilde göreceğiz:

**“Siyah, dağınık bir bulut
Karşı sırtın üzerinde
Birden değişti ve yakut
Bir kuş gerindi yerinde.
Sihirli aksi çok uzak
Ve kanlı bir maceranın;
Can verdi kanat çırparak
Mavi göğünde akşamın
Son çığlığıdır şüphesiz
Şimdi camlarda tutuşan,
Biraz sonra tek bir yıldız,
Ülker veya Kervankıran,
Gelip yüzecek yeniden
Tenha Boğaz sularında
Külçelenen, kenetlenen
Işıkların arasında.”⁶**

Şiirdeki

**“Mavi göğünde akşamın
Son çığlığıdır şüphesiz
Şimdi camlarda tutuşan,
Biraz sonra tek bir yıldız,
Ülker veya Kervankıran,
Gelip yüzecek yeniden
Tenha Boğaz sularında”**

⁶ Öğr.Gör.Elif Emine Özer “*Tanpınar’ın Şiir Anlayışı ve Şiirin Kaynakları Üzerine İnceleme*” Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe Bölümü

İfadeleri arasında “çığlıklar” ve “camlarda tutuşmalar”la başlayan devinim boğazın tenhalıklarında bir dinginliğe kavuşuyor. Aynı durumu hikayenin girişindeki mezkur tasvirde trenin çığlıkları ve yağmur damlalarının vuruşundan “*Sonra bu şiddet duruyor, gök biraz daha yukarıya çekiliyor, yüksekte açık, mavi, menevişli, tek bir çiçek gibi tepemize asılıyor, o zaman manzara gülüyor, ışıkla karışan ıslaklık, içimize bir nevi tazeleşmiş dünya hissini yayıyor*”

Yukarıda bahsi geçen şiirin bölümü ile tasvirdeki benzerlik bize Tanpınar’ın tasvirlerde kuvvetliden zayıfa, devinimden dinginliğe yol izleyen bir üsluba sahip olduğunu göstermektedir. Hikayede bahsi geçen tasvir dışında aynı benzerlikteki şu ifadeler, bize yine yukarıda bahsi edilen imgelerle “Bir Tren Yolculuğu” isimli hikaye arasında benzerliği hatırlatmakta hem de bizde yazarın tasvirde tekrara düştüğü hissini uyandırmaktadır:

“Bu yağmurlu yolculukta gökyüzünü tepemizde mavi, büyük, tek bir çiçek gibi asan telgraf telleri..”⁷

Altı çizili ifadeler yukarıdaki bahsi edilen imgelerin aynısıdır. Ancak bu ifadelerle başlayıp aşağıdaki ifadelerle devam eden kısımda yazarın mistik bir tutumu yansıttığını görüyoruz.

“Yağmurun sık örgüsü aralandı, sonra gökyüzü bir taraftan iyice delindi; bir çiftin üstünden sarı bir inek başı bize doğru tıpkı bir eski vazo resmi gibi, tam bir tecritle kısa hayalini süratin kavsinde tamamlayarak, uzandı.”

Görüldüğü gibi burada anlatıcı, trenin hızının kavsiyle değişen görüntüleri mistik ifadelerle anlatmıştır.

III. Bir Tren Yolculuğu İsimli Hikayede Tip/Karakter Tahlilleri ile Tanpınar’ın Sanat Görüşü arasındaki Benzerlik:

Tanpınar kişi tahlillerinde şiirlerindeki bilinç akışı tekniği ve psikanalist öğretinden de faydalanır. Bunu “Bir Tren Yolculuğu isimli hikayesinde de görmek mümkündür. Hikayede, “Zeynep’in hayatının anlatıldığı kısımlar dışında tren içi gözlem, insanların hareketleri bu hareketlerin altında yatan ruh halleri ayrıntıları ile anlatılmıştır.

Zaman çok kısa bir süreyi içine alır. Hikayenin içinde geriye dönüş vardır. Hikayede bahsedilen olayın zamanı tam olarak belli değil ama Zeynep’in ölümü henüz yenidir. mekan da dardır. Tren içindedir. Yalnız anlatılan olayların mekanı daha geniştir.”⁸

Bu da bize Tanpınar’ın zaman telakkisini bir kere daha hatırlatmaktadır:

“Ne içindeyim zamanın” şiiri, şiir halini, kozmosla insanın birleşmesini nakleder ki, bir çeşit murakabe (içine dalma) ve rüya halidir. Görüyorsunuz ki, hakikî romanın tesadüfleri ve tuhaflıkları ile alâkası yoktur. Zaten rüyanın kendisinden ziyade, benim şiir anlayışında, bazı rüyalara içimizde refakat eden duygu mühimdir. Asıl olan duygu bu duygudur. Musikî burada işe girer. Çünkü bu duygu musikîşinas olmamak şartıyla musikî sevenlerde bu sanatın uyandırdığı hisse benzer. Bunu, yaşadığımızdan başka bir zamana gitmek diye tarif edebilirim. Başka türlü ritmi olan ve mekanla, eşya ile içten kaynaşan bir zaman.”⁹

Dar mekanda belirsiz bir zamana hikayesini oturtan yazar, ancak tasviri rüyada yapılabilecek hıza bağlı değişen görüntüyü anlatırken de bir “murakabe” hali içindedir. Ancak bize

⁷ Enver Ercan-İdil Önemli, Türk Edebiyatından Öyküler I, İnkilap Yayınları, İstanbul, s: 66

⁸ <http://www.kitapozetlerim.org/hikaye-ozetleri/ahmet-hamdi-tanpınar-yaz-yagmuru-hikaye-tahlili.html>

⁹ Ahmet Hamdi Tanpınar, “Antalyalı Genç Kıza Mektup”

bu murakabeyi bir diyalog halinde vermez yalnızca bir rüya belirsizliği içinde hissettirir: “...*bir inek başı bize doğru tıpkı bir eski vazo resmi gibi, tam bir tecritle kısa hayalini süratin kavsinde tamamlayarak, uzandı.*” İfadeleri bize zamanın hızındaki kaviste tecride uğrayan nesnelerin hakikatini yansıtır.

Ancak şu da bir gerçek ki bu hikayede Tanpınar kişi tahlillerinde karakter boyutuna inememiştir. Bu yüzden aktörün ifadelerinden yola çıkan yazarın sadece ölen kızın hayatındaki suçlulardan birinin de aktör olduğunu hissettiren cümle dışında bir bilinç akışı emaresine rastlanmamıştır. “*Yazar aktörün anlattıklarını dinlerken Zeynep’e zarar verenlerin başında bu adamın olduğunu anlar. ‘ Bu son cümleler bana Zeynep’in kaderini anlatmıştı. Bazı insanlar benzerlerinin hatta en yakınlarının kurbanı olmak için doğuyorlardı. Zeynep bunlardan biriydi.’(s.146) bu da hikayenin ana fikrini oluşturuyor. İhtiyar aktör her şeyden çok çabuk korkan bu kızın tüm yalvarmalarına rağmen onu sahnede korkutmaktan hiçbir zaman geri kalmamıştır. Çünkü bu daha gerçekçi oluyordur. Bu duruma dayanamayan Zeynep de sahneyi bırakmıştır. Sahneyi çok seven bunun için zengin kocasını bırakıp tiyatro ile uğraşan birinin tiyatroyu bırakıp tekrar evlenmek istemesinin başka bir açıklaması olamaz. Bu durumu yazar bize açıkça vermemektedir. Bunu ancak dikkatle okuduğumuz zaman anlayabiliyoruz. Aksi takdirde yazarın gözlemleri ile dolu bir hikaye okuduğumuzu düşünebiliriz.*”¹⁰

IV. Bir Tren Yolculuğu İsimli Hikayede Tanpınar’ın Sanat Görüşlerini Besleyen Dünya Görüşünün İzleri:

Çalışmamızın giriş kısmında Culler’dan müstefit olarak, bir yazarın bir edebi esere sirayet eden sanat görüşlerinde onun dünya görüşünün izlerinin olabileceğini, bu durumun da sanat adına bir kazanım olarak değerlendirilebileceğini söylemiştik. Prof. Dr. Orhan OKAY da onun yetişme tarzı/ortamı-dünya görüşü ve sanat görüşü arasında bir ilişki kurar ve “yapıya vermeye çalıştığı şekil” olarak tarif edebileceğimiz Tanpınar yorumlarını bu üç unsurun birbirleriyle ilişkisi etrafında açıklar.

Okay, “*23 Haziran 1901’de İstanbul’da Osmanlı’nın yenileşme devresinde, hem klasik bir mimari müzesi kadar muhafazakâr hem de bir taraflıyla batının eğlence tarzını benimseme yolunda olan Şehzâdebaşı’nda dünyaya gelmiştir. Baba tarafından müftü ve kadılar yetiştirmiş eski bir İstanbul ailesine bağlanır.*”¹¹ Diyerek “Hayatın Batısından Şiirin Doğusuna” isimli makalesinde onun romanları, hikayeleri ve sanat görüşünü besleyen “doğu-batı sentezi”ne giden yolun başlangıcını bize hatırlatır. Şiirle ilk tanıştığı Musul’a, Yahya Kemal ile ola münasebetine kısaca değinen Prof. Dr. Orhan Okay “Antalyalı Genç Kıza Mektup”a da atıfta bulunur. Ancak bu makaleden anladığımız kadarıyla Tanpınar’ın arzuladığı “Doğu-Batı Sentezi”dir. Doğunun yırtıklarına Batının yamasını vurmak değildir. O bu durumu Mehmet Kaplan’a yazdığı mektupta şöyle ifade edecektir:

“...*Seni Erzurum’da bilmekten hoşlanıyorum. Anadolu tecrüben azdı. Onu tamamlıyor ve tazeliyorsun. Yapabileceğin kadarını da bittabi yapacaksın. Ben Anadolu’yu daima sevmişimdir... Erzurum’da göreceğin iki şey var evvela bizim şark olduğumuzu, sonra da şarkın yıkılmış olduğunu gördüğüne eminim. Ve sonra yamalar, yamalar, yamalar... Garplı yamalar.*”¹² Demek suretiyle yakınacaktır.

¹⁰ <http://www.kitapozetlerim.org/hikaye-ozetleri/ahmet-hamdi-tanpınar-yaz-yagmuru-hikaye-tahlili.html>

¹¹ Prof. Dr. Orhan OKAY, “Hayatın Batısından Şiirin Doğusuna”, Sanat ve Edebiyat Yazıları, Dergah Yayınları, İstanbul, Kasım, 1998 s:214

¹² Prof. Dr. Orhan OKAY, “Hayatın Batısından Şiirin Doğusuna”, Sanat ve Edebiyat Yazıları, Dergah Yayınları, İstanbul, Kasım, 1998 s:218

“Doğu-Batı Sentezi”nin Tanpınar’ın sanat yönüne sirayet eden tarafı rüya ve zaman temleridir. Zira onun zaman anlayışında “...geçmiş ve gelecek şimdide birleşerek yaratıcı bir açılıma dönüşür.” ve “Bu dönüşüm sürekli ve o, bu parçalanamaz akışın uyanık halde rüyasını görür.” Bir anlamda şair “ne içindeyim zamanın/ne de büsbütün dışında...” derken şimdide geçmişin ve o geçmişe bağlı geleceğin rüyasını görmeye yer açma gayretinde olduğunu görürüz.¹³

Sanatı ideolojinin bir pankartı değil, birey olarak yaşamının bir parçası olan dünya görüşünü sanat hamuruna malzeme olarak arz eden Tanpınar’ın “*Bir Tren Yolculuğu*” isimli hikayesinde de bu görüşlerin izleri: “Aslında sefalet içinde kavrulmuş, cahil, bilinçsiz, yokluğun verdiği acıyla kendi içine çekilmiş ve iç güdülerine sığınmış bir halk ve bunu, gözlemleyebilen, eleştirebilen ve elem içinde kıvranan bir aydının hayal kırıklığı hikayede iç içe veril-”¹⁴ diği görülmektedir.

Bütün toplumsal planlar insan üzerine inşa edilir, sanat da ister ferdi kaygılarla ister içtimai kaygılarla olsun insan için icra edilir. Oysa yazarı anlatıcının bu hikayede gördüğü, toplumsal düzensizlik ve zulümdür. Böyle bir ortamın kurbanı da zalim güçlüler karşısında mazlum güçsüz olan Zehralardır.¹⁵

Hikayeye bakıldığında gerek, Zehra’da gerek yazar anlatıcıda gerekse hikayenin merkezinde yer alan aktörde, hayallerin yumuşak ikliminden gerçeklerin sert zeminine düşüş hali görürüz. Bu durum bir rüyadan uyanışı da hatırlatır bize. Bu bağlamda aktör adeta “*sanatkarca giyinmenin ve yaşamının ihmâl ve gevşekliği ile örtmeye çalışmakta yeniliği gururu ile kapamaya özen göstermektedir.*”¹⁶

Tanpınar’ın hemen hikaye ve romanlarının tümünde onun dünya görüşü bireyin etrafında şekillenerek bir mesaj halini alır. Örneğin, insanlığı merkeze koymuş bir geçmişin kültürüne vakıf olan Tanpınar, “Erzurumlu Tahsin” isimli hikayede depresyon ve savaş arasında bir münasebet kurar. Savaş insanlığın ve medeniyetin depresi şeklinde tarif eder.¹⁷

V. Sonuç :

Şiiri bir şekil meselesi olarak gören Ahmet Hamdi Tanpınar, Ahmet Haşim ve Yahya Kemal tesirinde sembolizmi benimsemiş bir sanatçıdır. Ancak şiirde üstatlarının –özellikle de Yahya Kemal’in- gölgesinde kalma endişesi onun kendine ait bu imgelem dünyasını Roman ve Hikaye sahasına da sirayet ettirdiğini göstermektedir.

Bilindiği gibi az şeyle çok şeyi ifade etme zaviyesinden bakıldığında hikaye şiirin peşinden giden bir türdür. “**Bir Tren Yolculuğu**” isimli hikayede onun şiir dünyasında sıklıkla kullandığı imgeleri kısa bir tasvirle anlamlı bir bütün halinde bünyesinde bulundurması ve metinler arası aktarım anlayışıyla meseleye bakıldığında bu hikayenin “**Boğazda Akşam**” isimli şiirin bir gölgesi olduğunu söylemenin mümkün olduğu kanaatindeyiz.

Aynı zamanda her sanat görüşü ait olduğu bireyin dünya görüşüne ait izler de taşır. Bu izler sanat görüşüne göre şekillenen edebi eserlerin satırları arasında da gizlidir. Buna dayanarak diyebiliriz ki bu hikayenin göndergesi ya da ana fikri: “Bütün toplumsal planlar insan üzerine inşa edilir, sanat da ister ferdi kaygılarla ister içtimai kaygılarla olsun insan için icra edilmelidir.” Şeklinde açıklanabilir.

¹³ Dr. Ramazan KORKMAZ-Dr. Tarık Özcan, “Cumhuriyet Dönemi Türk Şiiri”, Yeni Türk Edebiyatı El Kitabı, Grafiker Yayınları, Ankara, 2007 s:279

¹⁴ Prof. Dr. Sevim Kantarcıoğlu, Ahmet Hamdi Tanpınar Yapıbozumcu ve Semiotik Yaklaşımlar Işığında Tanpınar Hikayeleri, Akçağ Yayınları, Ankara,2004; s:130

¹⁵ A.g.e. 133-134

¹⁶ A.g.e: 131

¹⁷ Prof. Dr. İnci Enginün, *Yeni Türk Edebiyatı Araştırmaları*, Dergah Yayınları, İstanbul, 6. Baskı, Mart 2007, s: 531

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/4 Spring 2013

KAYNAKÇA

- CULLER, Jonathan, *Structuralistic Poetic*, New York, Cornell University Press, 1975
- ENGİNÜN İnci, *Yeni Türk Edebiyatı Araştırmaları*, Dergah Yayınları, İstanbul, 6. Baskı, Mart 2007
- ERCAN Enver –Önemli İdil, *Türk Edebiyatından Öyküler I*, İnkilap Yayınları, İstanbul,
- ÖZER, Emine, “*Tanpınar’ın Şiir Anlayışı ve Şiirin Kaynakları Üzerine İnceleme*” Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe Bölümü
- Hece Dergisi, *Türk Romanı Özel Sayısı*, (65/66/67), Kızılay-Ankara, 2002
- KANTARCIOĞLU Sevim, *Ahmet Hamdi Tanğınar Yapıbozumcu ve Semiotik Yaklaşımlar Işığında Tanpınar Hikayeleri*, Akçağ Yayınları, Ankara, 2004
- KORKMAZ Ramazan-ÖZCAN Tarık, “*Cumhuriyet Dönemi Türk Şiiri*”, *Yeni Türk Edebiyatı El Kitabı*, Grafiker Yayınları, Ankara, 2007
- OKAY Orhan, *Batılılaşma Devri Türk Edebiyatı*, Dergah Yayınları, Ekim 2005, İstanbul
- OKAY Orhan, “*Hayatın Batısından Şiirin Doğusuna*”, *Sanat ve Edebiyat Yazıları*, Dergah Yayınları, İstanbul, Kasım, 1998
- TANPINAR, Ahmet Hamdi, *Antalyalı Genç Kıza mektup*.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/4 Spring 2013

